

**КЕЛЕЧЕКТЕГИ МУГАЛИМДЕРДИ ПСИХОЛОГИЯЛЫК-ПЕДАГОГИКАЛЫК  
ДИСЦИПЛИНАЛАРДЫ ОКУУ ПРОЦЕССИНДЕ ОЮН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН  
КОЛДОНУУГА ДАЯРДОО МОДЕЛИ**

**МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ  
ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ  
ПСИХОЛОГОПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН**

**A MODEL FOR PREPARING FUTURE TEACHERS TO USE GAMING  
TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF STUDYING PSYCHOLOGICAL AND  
PEDAGOGICAL DISCIPLINES**

**Аннотация:** Бул макалада келечектеги мугалимдерди психологиялык-педагогикалык дисциплиналарды окуу процессинде оюн технологияларын колдонууга даярдоо модели иштелип чыкканы көрсөтүлөт. Сунуштаган методологиянын максаты студенттерди оюн технологияларын эффективдүү колдонууга ырааттуу даярдоо жана алардын оюн компетенттүүлүгүн акырындык менен өнүктүрүү болгон.

**Аннотация:** В данной статье показана разработка модели подготовки будущих учителей к использованию игровых технологий в процессе обучения психолого-педагогических дисциплин. Целью предложенной методики было последовательно подготовить учащихся к эффективному использованию игровых технологий и постепенно развивать их игровую компетентность.

**Abstract:** This article develops models for preparing future teachers for the use of gaming technologies in the process of studying psychological and pedagogical disciplines. The purpose of the proposed methodology was to prepare students for the effective use of gaming technologies and to develop their thinking abilities and competence.

**Негизги сөздөр:** педагогика, компетенттүүлүк, модель, студент, оюн технологиясы.

**Ключевые слова:** педагогика, компетентность, модель, обучающийся, игровая технология.

**Key words:** pedagogy, competence, model, student, gaming technology.

Педагогикалык практика мезгилинде студенттер көбүнчө оюн технологияларын өз демилгеси менен колдонушат, бирок алар мектеп окуучуларынын индивидуалдык жана курактык психологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, билим берүү кырдаалынын өзгөчөлүктөрүн жана өз мүмкүнчүлүктөрүн талдоо менен дайыма эле ылайыкташа беришпейт.

Педагогикалык практикада оюн технологияларын колдонууда окуучулар оюнду өткөрүүнүн жана уюштуруунун субъекти катары чыгышат, кээде мектеп окуучуларынын субъективдүү позициясын стимулдаштырат, балдарды оюндун эрежелерин макулдашууга, сценарийди иштеп чыгууга жана оюн материалын даярдоого тартат.

Оюн компетенттүүлүгүн өнүктүрүүнүн жогорку (чыгармачылык) деңгээли негизги профессионалдык маанилүү сапаттардын туруктуу көрүнүшү менен мүнөздөлөт. Студенттер квази-кесиптик жана окуу-кесиптик иш-чараларда түрдүү оюн технологияларын колдонушат, аларды мектеп окуучуларынын өзгөчөлүктөрүнө ылайыктуу түрдө ыңгайлаштырып гана тим болбостон, билим берүүчү оюндардын өздөрүнүн оригиналдуу варианттарын иштеп чыгышат. Оюн технологияларын

студенттер практикалык сабак учурунда өз демилгеси менен колдонушат, ал тургай көбүнчө ар кандай типтеги окуу жайларында калыптанып калган салттарга карама-каршы келет.

Оюн компетенттүүлүгүнүн когнитивдик компоненти жогоруда белгиленгендерден тышкары талдоо деңгээлдерин (студент өзү колдонгон оюн технологиясынын максатка ылайыктуулугун өз алдынча негиздей алат, аны колдонууда мүмкүн болуучу тобокелдиктерди аныктайт жана алдын алат), синтезди (студент жөндөмдүү) камтыйт. Психологиялык, педагогикалык жана усулдук маалыматты жалпылоо, бүтүндөй конструкцияны түзүү), баалоо (окуучу жеке каалоолорун негиздөөгө, ар кандай технологияларга болгон мамилесин түшүндүрүүгө даяр).

Билимдин негизги мүнөздөмөлөрү (тууралыгы, тактыгы, системалуулугу, күчтүүлүгү) жогорку деңгээлде жана кыйла ырааттуу түрдө көрүнөт. Оюн компетенттүүлүгүнүн оперативдүү-иштиктүү компоненти компетенцияларды чыгармачылык менен комплекстүү пайдалануу деңгээлинде, ар кандай билим берүүчү оюндарды уюштуруу жана өткөрүү көндүмдөрү, мында аларды колдонуунун алгоритми негиздүү жана рационалдуу. Педагогикалык практикада оюн технологияларын колдонууда студенттер өз алдынча технологияларды долбоорлоодо предметтик позицияны гана алып тийгизбестен, мектеп окуучуларын оюн ишмердүүлүгүнүн тең укуктуу субъекттери катары карашат, алардын өз алдынчалыгын, активдүүлүгүн, демилгесин, критикалык ой жүгүртүүсүн, чыгармачылыгын, сценарийин, мазмунун тууралоону стимулдайт.

Биз сунуштаган методологиянын максаты студенттерди оюн технологияларын эффективдүү колдонууга ырааттуу даярдоо жана алардын оюн компетенттүүлүгүн акырындык менен өнүктүрүү болгон. Педагогикалык факультетте мектеп окуучулары үчүн оюн ишмердүүлүгүн уюштурууга болочок мугалимдерди даярдоо процесси төмөнкүлөрдү камтыйт: пропедевтикалык, негизги, жыйынтыктоочу (интеграциялоо) этаптары. Ар бир этапта окуучуларга сунушталган тапшырмалардын өзгөчөлүгүн аныктаган конкреттүү максаттуу доминант аныкталды.

I этап. Пропедевтика. I жыл. Этап негизинен оюн компетенттүүлүгүнүн эмоционалдыкнарктык, жарым-жартылай когнитивдик жана оперативдүү-иштиктүү компоненттерин өнүктүрүүгө багытталган.

Максаты: окуучулардын мотивациясын, оюн технологияларына карата оң көз карашын калыптандыруу, келечектеги мугалимдердин оюн кырдаалына жеке катышуусун камсыз кылуу, оюн, оюн ишмердүүлүгү, анын өзгөчөлүктөрү, функциялары жөнүндө баштапкы маалыматтарды өздөштүрүү.

II этап. Негизги. II-III курс. Этап биринчи кезекте оюн компетенциясынын когнитивдик компонентин байытууга багытталган.

Максаты: оюн компетенттүүлүгүнүн когнитивдик компонентин мындан ары байытуу, студенттердин оюн технологияларына эмоционалдык жана нарктык мамилесин турукташтыруу, алардын жеке сапаттарын өнүктүрүү, оюн жүрүм-турум моделдерин калыптандыруу.

III этап. Финал (интеграциялоо). IV- курс. Этап биринчи кезекте оюн компетенттүүлүгүнүн оперативдүү-иштиктүү компонентин өнүктүрүүгө багытталган.

Максаты: оюндун социалдык мүнөзүнө, анын типологиясына болгон мамилеге, ар кандай оюн технологияларынын өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу теориялык билимдерди системалаштыруу; конструктордук, диагностикалык, прогностикалык, коммуникативдик, рефлексиялык компетенцияларды багытталган, максаттуу өнүктүрүү,

практикалык ишмердүүлүктө түрдүү оюн технологияларын колдонуу менен студенттердин субъективдүү жеке тажрыйбасын топтоо жана байытуу.

Финалда

Студенттерди оюн технологияларын колдонууга даярдоо төмөнкүлөрдү камтыйт:

- изилденип жаткан психологиялык-педагогикалык дисциплиналардын мазмунун трансформациялоо (оюндун гуманисттик потенциалын аныктоо, чыңдоо, психологиялык-педагогикалык жана методикалык маалыматтарды интеграциялоо жагынан);

- студенттердин аны изилдөө технологияларын модернизациялоо (диалогдун, оюндун, долбоордун, тапшырманын, тренингдин, көйгөйлүү технологиялардын үстөмдүгү);

- психологиялык-педагогикалык практиканын мазмунун өзгөртүү;

- окуучулардын класстан тышкаркы иштерде алган субъективдүү тажрыйбасын колдонуу.

Психологиялык-педагогикалык дисциплиналардын мазмунун трансформациялоону системалуу, ишмердүүлүккө негизделген, маданий, антропологиялык ыкмалардын негизинде жүргүздүк.

Изилдеп жаткан объектини бүтүндөй кабыл алууга жана анын түзүлүшүн аныктоого мүмкүндүк берген системалуу мамиле (А.М.Арсеньев, И.В.Блауберг, Ф.Ф. Королев, Е.Г. Юдин) бирдиктүүлүктө кароону камтыйт:

- оюндун келип чыгышын түшүндүргөн ар кандай психологиялык-педагогикалык теориялар, анын конкреттүү жаш этаптарында инсандын калыптанышындагы ролун ачып көрсөтүү;

- балдардын оюн ишмердиги өзгөчө орунду ээлеген ата мекендик жана чет өлкөлүк системаларды изилдөө;

- математика, информатика сабактарында жана класстан тышкаркы иштерде колдонулуучу ар кандай оюн технологияларынын өзгөчөлүктөрүн талдоо. Системалуу мамиле окуучулардын оюн ишмердигин уюштуруунун бардык компоненттеринин өз ара байланышына жана ырааттуулугуна ишенимин калыптандыруу менен да байланыштуу.

Системаны өз ара байланышкан структураланган функциялык компоненттердин (П.К. Анохин, Н.В. Кузьмина, В.Н. Садовский) иреттелген жыйындысы катары түшүнүү менен, биз педагогикалык жана психологиялык мазмундагы өз ара көз каранды элементтердин жыйындысын аныктадык:

- оюн иш катары, анын түзүлүшү; балдардын жашоосун уюштуруунун бир түрү катары оюн; билим берүү оюну, оюн технологиялары; оюн жагдайлары; оюн жүрүм-туруму, ойноо техникасы; мугалимдин оюн позициясы; оюндарды классификациялоого ар кандай мамиле. Системалык мамиле системанын элементтеринин жана бөлүктөрүнүн курамын, түзүлүшүн, уюштурулушун аныктоо, мүмкүн болгон тышкы жана ички байланыштардын ар түрдүүлүгүн аныктоо жана алардын ичинен эң маанилүүлөрүн аныктоо менен байланышкан.

Системалуу мамиле университеттин окуу процессинде оюн технологияларын колдонууга даярдоонун ордун аныктоону, бул даярдоонун натыйжасында болочок мугалимдин оюн компетенттүүлүгүн калыптандырууну карайт. Системалык мамиле оюн компетенциясынын бардык элементтеринин: когнитивдик, оперативдүү-иштиктүүлүк, эмоционалдык-баалуулуктук, инсандык, конативдик мамилелерди түшүнүүнү камсыз

кылган. Ошол эле учурда системалык мамиле белгилүү бир статикалык мүнөз менен мүнөздөлөт, аны активдүү мамиле менен айкалыштыруу аркылуу жеңүүгө болот.

Психологиялык-педагогикалык дисциплиналардагы тапшырмалардын вариативдүүлүгү окуучуларды оюнду колдонууга даярдоо моделин ишке ашыруунун зарыл шарты болуп саналат. Семинарларга, практикалык сабактарга, ошондой эле студенттердин өз алдынча иштөөсүнө берилген тапшырмалардын өзгөрмөлүүлүгү болочок мугалимдер үчүн тандоо мейкиндигин түзүп, аларды белгисиз жагдайларда аракеттенүүгө, өз кызыкчылыктарын жана керектөөлөрүн эске алууга, потенциалдуу мүмкүнчүлүктөрдү баалоого үйрөтөт. Тандаганга көнгөн жана жасаган тандоосу үчүн жоопкерчиликтүү болгон студент окуучуларына тандоо мүмкүнчүлүгүн берүүгө даяр. Оюн технологияларын колдонуу ар кандай тандоо жагдайлары менен байланышкан: ролдорду тандоо, оюн процедуралары, оюн материалы, оюн жүрүм-турумунун моделдери ж.б. Бир жагынан, оюнду колдонуу окуучулардын тандоо жасоого даярдыгын болжолдойт, экинчи жагынан, мындай даярдык оюнда дайыма өнүгүп, туураланып турат.

## КОРУТУНДУ

Студенттерди оюн технологияларын колдонууга даярдоону педагогикалык факультеттин бүтүрүүчүлөрү арасында психологиялык, педагогикалык, усулдук, ошондой эле дисциплиналар аралык билимдер системасын калыптандыруу процесси катары карайбыз, жалпы жана атайын көндүмдөрдү, компетенцияларды, ишмердүүлүк ыкмаларын өнүктүрүү, алардын ар кандай оюндарга баалуу-семантикалык мамилеси, оюн технологияларын колдонуунун субъективдүү жеке тажрыйбасын топтоо жана байытуу.

Оюн технологияларынын ар кандай классификациялардагы ордун изилдеп, биз колдонуу масштабы боюнча оюн технологияларын мезотехнологиялар (модулдук-локалдык) же конкреттүү операциялык маселелерди чечүүгө багытталган микротехнологиялар катары классификациялоого болот деп эсептейбиз; максаттары боюнча - инсандык-багыттуу, антропоцентридик (алар гуманисттик жана психотерапевттик багыт менен мүнөздөлөт); жогорку кесиптик жана педагогикалык окуу жайларында колдонулуучу оюн технологиялары профессионалдык багыттагылар тобуна кирет. Оюн технологияларын кызматташуу технологиялары катары да классификациялоого болот, анткени алар мугалим менен студенттердин ортосундагы демократиялык, өнөктөштүк мамилелерди билдирет. Алар ошондой эле активдүү (интерактивдүү), анткени алар билим берүү процессинин тең укуктуу субъектеринин өз ара аракеттенүүсүнө, кызматташуусуна, багытталган; Жогорку кесиптик окуу жайларда колдонулуучу спецификалык оюн технологияларынын диапозону бир топ кеңири, анын ичинде бизнес, симуляция, роль ойноо жана башкалар. Оюндун ар бир модификациясынын өзүнүн максаты, уюштуруу, ишке ашыруу жана оңдоо өзгөчөлүктөрү бар:

- натыйжасы жана ошол эле учурда окуучуларды оюн технологияларын колдонууга даярдоонун натыйжалуулугунун көрсөткүчү – алардын оюн компетенттүүлүгү, мугалимдин инсандык өзгөчөлүгү;

Биз оюн компетенттүүлүгүн мугалимдин инсанынын интегративдик сапаты катары аныктадык, ал татаал түзүлүшкө ээ жана когнитивдик, оперативдүү-иштиктүү, инсандык, эмоционалдык-баалуулук жана конативдик компоненттерди камтыйт; педагогикалык факультеттин студенттерин оюн технологияларын колдонууга даярдоо модели максатын, милдеттерин, мазмунун, технологияларын, критерийлерин, натыйжасын камтыйт.

### **Адабияттар:**

1. Алимбеков А.А. Теория и практика этнопедагогической подготовки учителя в системе высшего педагогического образования [Текст]: Монография/А.А. Алимбеков. – Бишкек, 2009. – 146 с.
2. Алиев Т.И. Кыргыз Республикасында баштапкы кесиптик билим берүүнүн дидактикалык системасы[Текст]: педагогика б.ча канд.дис–нын автореф–ты :13.00.01 / Т.И.Алиев. – Бишкек, 2005. –186–б.
3. Бекбоев И.Б. Азыркы сабакты даярдап өткөрүүнүн технологиясы [Текст] / И.Б.Бекбоев, А.Алимбеков, – Бишкек, «Бийиктик», 2001 – ж 28 – б
4. Бекбоев И.Б. Инсанга багытап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / И.Б. Бекбоев. – Бишкек.: Педагогика века. – 2004. – 384 – б.
5. Жолдошбаева Ы. Болочок мугалимдердин атайын кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары[Текст] Вестник КНУ им. Ж.Баласагына. – Выпуск № 4. – Бишкек, 2013. – С.339-342
6. Жолдошбаева Ы. Студенттердин лингводидактикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселелери [Текст]/ Ы.Жолдошбаева // Вестник КНУ имени Ж.Баласагына. – Выпуск № 1. – Бишкек, 2014. – С.239